

Geçmiş Zamanın İzinde: Müze Evler

DENİZ DEPE

Gittiğim ilk müze ev Frankfurt'taki Goethe Haus oldu, yıllar önce. 1749-1832 yılları arasında yaşamış birine ait bir evin böyle yeni gibi görünebilmesine hayret etmiştim. Duvardaki tablolar, kütüphanesindeki kitaplar, mutfak eşyaları, annesinin ördüğü danteller, *Faust*'un ilk satırlarının kaleme alındığı çalışma masası... Onun baktığı pencereden bakmak sokağa, içinde hâlâ aynı küçük çocuk heykeli duran bahçeyi adımlamak... Etkilemişti beni.

Benzer heyecanları ikinci kez Paris'te Victor Hugo'nun apartman dairesinde yaşadım. Tanpınar da bu evi ziyaret etmiş, merdivenleri çıkarken heyecanlandığını yazmıştı. Ben de aynı merdivenleri hem Tanpınar'ı hem Hugo'yu düşünerek adımladım. Burada uyumuş, burada yazmış, burada okumuş, buradan dışarıyı izlemiş diye düşünmek gerçekten etki altına alıyor insanı. Hugo'nun pencereden gördüğü manzara bugün hâlâ aynı çünkü avlu bozulmamış, yüz yıl önceki haliyle misafir ediyor insanları. Avrupada kendini bir yüzyıl öncesinde hayal etmek bu kadar kolay işte, diye düşünüyor insan. Başka bir müzede Proust'un yatak odası çıkıyor karşınıza, kahve içmek için girdiğiniz bir kafede Hemingway'in de bu masada oturduğunu hatırlatıyor önünüzdeki küçük isimlik. Tıpkı Almanyadaki gibi Fransada da sokak, meydan ve kafelere ülkenin sanatçı ve filozoflarının isimleri verilmiş. Edebiyata, felsefeye, sanata verilen bir değer var, önemsedikleri, korudukları, el üstünde tuttıkları bir tarihi miras. Bizde de son yıllarda benzer bir merak dikkat çekiyor ancak bu mirasa hassasiyet mi yoksa sosyal medyada popülerlik peşinde olmanın bir uzantısı mı, ondan çok emin değilim.

Türkiye'de müze-ev denilince akla gelen ilk iki isim Tefik Fikret ve Sait Faik bence. Hele ki Aşiyen Müzesi, sahidinden çok iyi. Güler yüzlü müze personeli, ücretsiz müze girişi hayli şaşırtıcı. Uzun ve kısa olmak üzere iki "sesli rehber" programı var size verdikleri cihazda. Yapmanızı istedikleri şey galoşlarınızı giyin, kulaklığınızı takın ve asla fotoğraf çekmeyin. Her bölümü tek tek anlatıyor sesli rehber, zaman zaman şiirlerden parçalar okuyor, duvardaki tabloların hikâyesini anlatıyor. Kimi zaman da bazı ses efektleriyle sizi gerçekten deniz kenarına ya da bir savaşın ortasına hatta bir futbol maçına götürebiliyor. İçindeki eşyaların çoğu orijinal, kaybolanların yerine de fotoğraflardan yararlanılarak tıpkı yapımı koyulmuş. Duvar kâğıtları ve perdeler bu yöntemle yenilenenlerden. Fikret'in balmumu heykelinin olduğu müzede iki sürpriz daha var. Birisi Abdülhak Hamit Tarhan'a ayrılan iki oda. Üçüncü eşi Lüsye'nin bağışladığı eşyalar arasında çalışma masası, kıyafetleri, ilaç şişesi bile var.

Diğer sürpriz ise Şair Nigar odası. Evdeki tüm kitaplar ona aitmiş çünkü Tefik Fikret'in kütüphanesi bir üniversiteye bağışlanmış. Fikret'in tablolarının süslediği duvarlar, çizdiği ev planlarının durduğu masası, öldükten sonra alınan maskesi... Kırk beş dakikalık uzun turu seçtiğinizde kendinizi gerçekten bambaşka bir âlemde buluyorsunuz. Çıkışta size gerçekte çay ikram ediliyor, uzun uzun boğazı seyrediyor, bir sigara yakıyorsunuz.

Burgazada'da Sevengül Sonmez'in emekleriyle hazırlanan Sait Faik müze evi, Cihangir'de Orhan Kemal'in hep gittiği İkbâl Kahvesi'nde yazarın özel eşyalarıyla (kütüphanesi, kıyafetleri, yatağı ve öldükten sonra alınan maskesiyle birlikte) hazırlanan Orhan Kemal Müzesi, görme fırsatımın henüz olmadığı Kadıköy'deki Kemal Tahir Müzesi, Diyarbakır'daki Ahmet Arif Müzesi ve Cahit Sıtkı Tarancı evi... Hepsi şahane örnekler bence, kıymeti bilindiğinde, birileri gönüllü olduğunda ortaya neler konabileceğinin işareti. Yavaş yavaş yazarların yaşadığı binalara da (hâlâ yerinde duruyorsa tabii) bilgi içerikli tabelalar asılmaya başlandı. Tüm bunlar sevindirici. Ancak öte yandan can sıkıcı meseleler de yok değil tabii.

Narmanlı Han, onca tantanaya ve protestoya rağmen ruhunu kaybetti. Tanpınar, Bedri Rahmi, Aliye Berger gibi isimlerin bir dönem yaşadıkları handa artık kozmetik ürünleri satılıyor, karton bardakta kahve içiliyor. Bir tarafta da yılan hikâyesine dönen Hüseyin Rahmi Gürpınar Müzesi var. Güncel durumuna bakmak istedim, ancak hakkında hiçbir şey bulamadım.

Biz yıllar önce bu müzeyi ararken bulmakta zorlanmıştık. Ne bir tabela vardı ada sokaklarında ne belediyenin sitesinde adı geçiyordu yazarın. Ada halkına sora sora bulabildik ancak Köşkün ziyarete kapalı olduğunu söylemelerine rağmen en azından binayı görelim diyerek, tırmanmıştık o sıcakta yokuşları. Her güzel evi onun sanarak ilerlediğimiz sokaklarda, karşımıza çıkan metruk binanın duvarına çakılı kültür bakanlığının "Hüseyin Rahmi Gürpınar Evi" levhası olmasaydı muhtemelen önünden geçip giderdik. Köşkün müze olduğuna dair başka hiçbir işaret yoktu etrafta. Kapıları zorladık, sağına soluna baktık bir umut çünkü bahçede plastik çocuk oyuncakları görünce adanın çocukları içeri girip oyun oynuyor sandık. Tam söylene söylene merdivenlerden inerken kapı açıldı, bir hanım ne istediğimizi sordu. Müzeyi görmek için geldiğimizi söyleyince 5 lira ücret karşılığında gezebileceğimizi söyledi. Sevinçle içeri daldıysak da, adımımızı atar atmaz bu sevinç öfkeye dönüştü. Çürük bir bina, dayanılmaz bir rutubet ve küf kokusu, eşyalar üzerinde

Görthe-Haus Frankfurt

bir parmak toz, eriyen halılar ve güvelerin yediği perdeler... "Burayı son gezen siz olabilirsiniz belki de" dedi görevli hanım. "Müze'yi belediye devraldı, tadilat yapacaklarını söylediler ama ne gelen oldu ne giden, sanırım kapatıp başka bir şey yapacaklar." İstedığımız gibi gezebileceğimizi söyleyince kapılardaki halatları açıp odaların içine de girebildik böylece. Kütüphanesi duruyor içindeki kitaplarla, yatağı, kıyafetleriyle dolu gardırobu, aynası, su çanağı, fırçası, yazı masası, porselenleri, yemek takımları, sobası, ütüsü, fotoğraf makinesi... öyle çok eşyası var ki... Romanlarını yazarken kullandığı fotoğraf, mektup ve gazete kupürlerini çatıdaki küçük odalardan birinde sergiliyorlar, diğer küçük odada da Hüseyin Rahmi'nin işlediği dantellerle el işi örgüleri! Hepsi duruyor, hepsi el emeği. Hepsi edebiyat tarihinin bir parçası. Arkadaşı Miralay Hulusi Bey'e ayırdığı ada manzaralı çatı katı oda da içindeki eşyalarıyla duruyor.

Döndüğümde bu meseleyi biraz araştırmıştım. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın (1864-1944) Heybeliada'daki köşkü 2000 yılında İl Özel İdaresi, Kültür Bakanlığı, Adalar Kaymakamlığı, Adalar Vakfı işbirliği ile müze haline getirilmiş. Gonca G. Alpaslan'ın¹ aktardığı bilgiye göre dönem kaymakamının eşi ve arkadaşlarının gönüllü girişi sonucu köşk, muazzam bir çalışma ile Avrupadaki müze-evler kadar canlı, aslına uygun ve detaylar düşünülerek ziyarete hazırlanmış. Fakat 2013 yılında İl Özel İdaresi, köşk üzerindeki hakkını İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne devretmiş. Bundan sonrası biraz karışık. İnternette farklı bilgilere ulaşılacağı iddiası da var, tadilat görüp devam edeceği de. Ama meslek kursu iddiası daha baskın çıkmış olacak ki müzenin kapatılmaması için eylemler düzenlenmiş, kampanyalar hazırlanmış.² Sonuç olarak aradan yıllar geçmiş, müze ne tadi-

lat görmüş, ne kapanıp meslek kursuna dönüşmüş. Olduğu yerde çürümeye terk edilmiş, ziyarete ise kapalı. Uzunca bir süre ses çıkmadı müzeyle ilgili. 2018'de resmi internet sitesinde şunlar yazıyordu: "Hüseyin Rahmi Gürpınar evinin İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kutuphane ve Muzeler Müdürlüğüne bağlı bir müze olarak hazırlanmak üzere Eylül 2016 tarihinde devri yapılmış olup ev ve içindeki eserlerin restorasyon çalışmalarına başlanılmıştır. Bina ve eser tespit ve devir işlemlerinin ardından, müze binası restorasyona alınmıştır. Müze envanterine dahil tüm eserlerin inceleme ve envanter çalışmaları sürmekte olup restorasyon - konservasyon aşamasına gelinmiştir. Hüseyin Rahmi Gürpınar Müzesi, sanatçıyı en iyi şekilde yansıtacak bir müze olarak yeni sunumuyla ziyaretçilerine 2018 yılında kapılarını açmayı amaçlamaktadır." Ancak bugün aynı sitedeki müze listesinde adı bile geçmiyor.

Bilmiyorum bu müze-evlerin akıbeti nasıl olur, zamanla artar ve kıymetleri bilinir mi yoksa Hüseyin Rahmi'nin evi gibi prosedürler yüzünden çürümeye mi terk edilir... Okur olarak yapabileceğim tek şeyi yapıyorum ben de. Bir süredir geçmiş zamana ait fotoğrafları biriktiriyor ve kayda geçiriyorum. Yalova'da Halide Edip, Çanakkale'de Ece Ayhan, İzmir'de Can Yücel sokağını gorduğümde mutlu oluyorum. Şair mezarlarını, yazar heykellerini fotoğraflıyorum. Bazen de günlüklerden ya da mektuplardan yola çıkarak bir yazarın yaşadığı apartmanı kendim buluyorum. Ben bu albüm çoğalsın, sokakların, kafelerin adları bu kıymetli isimlerle donansın, yaşadıkları evler bilinsin, dokundukları şeyler müzeleşsin istiyorum. Ama elbette kayıpları çıkarıp bulmadan önce elimizdekilerin kaybolmasına izin vermemek lazım. Bir ülkeyi sevmek biraz da buradan başlıyor ben de.

¹ Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi

² Kaynak: bianet.org ve mmkd.org.tr